

Foredrag afholdt i Sølieutnant-Selskabet

13. Januar 1942.

Højstærede Hr. Formand, mine Herrer !

Paa Formandens Opfordring skal jeg hermed have den Ære at fortælle Selskabets Medlemmer om:

Søværnets Kystbevogtning

- I. dens Oprettelse
- II. dens hidtidige Virksomhed.
- III. dens Fremtid.

ad. I. Oprettelsen af Søværnets Kystbevogtning.

Den 31/7 1940 fik jeg ganske uventet Ordre til at afslutte min Sommerferie og møde i Marineministeriet i særlig Anledning.

Den 1/8 1940 mødte jeg derpaa i Marineministeriet og fik her Ordre til at undersøge, om der var en mulighed for, at Søværnet overtog den særlige Kystbevogtning paa Søen, som Politiet - nærmere betegnet Rigspolitiet - hidtil havde udført i Omraadet fra Isefjorden til Gedser.

Efter Tysklands Besættelse af Danmark den 9. April 1940 blev der efter kort Tids Forløb, nemlig den 16. April 1940 fra tyske Myndigheders Side rejst Krav om en Sikring af Kysterne i Politikredsene langs Sjællands Vstkyst, samt Nykøbing F, Hillerød, Frederikssund og Holbæk Politikredse, saaledes at ingen Personer kunde forlade Landet uden om Paskontrollen.

Denne Kystbevogtning blev organiseret af Rigspolitichefen og blev udøvet ved:

- a. Kystpatrouillebaade
- b. Tålsymsposter i Havne og paa Stranden eventuelt i Forbindelse med lejede, mindre Motorbaade.
- c. Motoriserede Patruljer, der kørte ad Kystvejene.

2.

ad. a. Kystpatrouillebaade.

Straks efter den 16. April 1940 blev der i Samarbejde mellem Rigspolitiet og Departementet for Told- og Forbrugsafgifter tilrettelagt en Patrouillering med Toldvæsenets Baade, saaledes at der paa Strækningen fra Gilleleje Øst om Sjælland og til Sydspidsen af Falster oprettedes 5 Patrouilledistrikter, hvorhos en Baad placeredes i Køge og en i Helsingør som Udrykningsbaade.

Senere fik Toldvæsenets Baade imidlertid tildelt andre presserende Opgaver, hvorefter Rigspolitichefen i Henhold til en Underhaandsaftale med Justitsministeriet af Marineministeriet fik overladt 10 Fiskekuttere, der hidtil havde været lejet af Marineministeriet til Mineeftersøgning.

Af disse 10 Fartøjer besejlede de 5 de nævnte Patrouilledistrikter, mens de øvrige 5 blev placeret henholdsvis i Køge, Tuborg-Havn, Helsingør og Gilleleje samt ved Munden af Isefjord.

Herunder ansaa Politiet det for nødvendigt at stationere Fartøjer ved Rødvig i Holbæk Politikreds og ved Præstø Fjord (Fedet) i Præstø Politikreds.

Fra 16. April til 1. Juni havde Rigspolitiet haft en Udgift paa godt 25.000 Kr. til Patrouillefartøjer, og det forventedes, at de maa- nedlige Udgifter vilde blive godt 20.000 Kr.

Rigspolitichefen var imidlertid ikke tilfreds med det ovennævnte Materiel og indgav derfor en Indstilling til Justitsministeriet om Anskaffelse af nogle særlig hurtiggaaende Motorbaade.

ad. b. Tilsynsposter i Havne m.v.

Tilsynet i Havnene og paa Strandomraaderne blev udført ved Politikredsenes egen Foranstaltning. Rigspolitichefen ydede Politikredsenes Assistance med Personel; men den Assistance som det i Begyndelsen var muligt at yde fra Rigspolitichefens Side var imidlertid ikke tilstrækkelig. Politikredsenes blev derfor henvist til at søge Assistance hos Havnefogeder, Strandfogeder, Sognefogeder, Tjenestemænd i Toldvæsenet samt paalidelige Mænd fra Eggen - fortrinsvis Fiskere.

Indtil 1. Juni 1940 havde Politikredsenes gjort Anvendelse af 19 Strandfogeder, 5 Havnefogeder, 24 Sognefogeder og 52 private Hjælpere.

Efterhaanden som der blev udstationeret mere Politi blev førnævnte Assisterende afløste af Polititjenstemænd og kontraktantagne Politibetjente.

At der var Brug for endnu flere Politibetjente blev man snart klar over, idet der paa den ca. 450 km. lange Strækning fandtes ca. 40. Havne, hvormed der skulde føres et effektivt Tilsyn.

ad. c. Motoriserede Patrouiller:

Patrouilleringen med motoriserede Patrouiller paa Kystvejene udførtes dels fra Politikredsene dels fra Rigspolitiets Færdselsafdeling.

----- " -----

Patrouillebaadene havde alle Radiotelefonanlæg, hvorigennem de over Lyngby Radiostation kunde staa i Forbindelse med Ledelsen i Land.

----- " -----

Rigspolitichefen var allerede omkring 1. Juli 1940 blevet betænkelig med Hensyn til de betydelige Udgifter ved Bevogtningens Opretholdelse og undersøgte derfor hos de tyske Myndigheder, om der skulde være Mulighed for en Indskrænkning i Tilsynets Omfang og Effektivitet. Fra tysk Side blev der imidlertid ved denne Lejlighed givet Udtryk for, at en Indskrænkning ikke kunde finde Sted paa daværende Tidspunkt, og Rigspolitichefen fik endvidere det Indtryk, at en Tilbagetrækning af de danske Politistyrker fra Kystbevogtningen formentlig vilde resultere i, at denne Opgave vilde blive overtaget af den tyske Værnemagt.

Ved Bekendtgørelse af 9. Maj 1940. udstedte Justitsministeriet et almindeligt Forbud mod Lystsejlsads paa Strækningen fra Gilbjergsø ved Øst og Syd om Sjælland indtil Gedser.

Ved et Cirkulære af 11. Juni 1940 fastlagde Justitsministeriet endvidere de nærmere Regler for, i hvilket Omfang der i Medfør af førnævnte Bekendtgørelses § 2 kunde gives Dispensation for Lystsejlsads, navnlig i Omraadet fra Københavns Havn til Rungsted Havn.

I Anledning af disse Dispensationers Meddelelse blev det nødvendigt at etablere en særlig Kontrol i Sundet med Lystsejlerne.

Kontrollen blev tilrettelagt saaledes, at der i Tiden fra Solopgang til Solnedgang blev placeret 3 af de dengang betegnede R.Kuttere, - der var lejede Fiskekuttere - langs Kysten, nemlig 1 udfør Rungsted Havn, 1 ' 3000 m til Søs udfør Taarbæk Havn, og 1 Udfør Lynetten. Med disse Baade havde Politiet Radiotelefonisk Forbindelse over Lyngby Radio, og disse R.Kuttere virkede som stationære Politivagter i Omraadet.

Ved de R.Kuttere, der var stationeret henholdsvis ved Lynetten og Rungsted, blev der endvidere placeret hurtiggaaende Motorbaade, som kunde sættes ind, saafremt nogen Lystsejler forsøgte at sejle udenfor det særlige Lystsejladsomraade, eller som kunde kontrollere de Lystsejlere, der havde faaet særlig Dispensation til at sejle udenfor det særlige Lystsejladsomraade fra København til Rungsted.

Paa de Dage, hvor Lystsejladsen var særlig stor, f.Eks. Søn - og Helligdage, Lørdag Eftermiddag samt paa de Dage, hvor der afholdtes Kapsejlad, blev der indsat yderligere en 3' Motorbaad.

Samtlige Fartøjer var bemanded med Politi. Paa hver af R.Baadene - altsaa Fiskekutterne - var der foruden 2 civile Fiskere een Politibetjent, hvorimod der paa de 2 af Motorbaadene var 2 Politibetjente, hvoraf den ene var Fører af Baaden. Paa den 3. Motorbaad var der kun 1 Politibetjent.

De to Motorbaade var stillet til Politiets Raadighed gennem Kgl. Dansk Yachtklub, medens den 3. var stillet til Raadighed af Zoneredningskorpset.

Erfaringerne med disse Motorbaade og med R. Baadene var ikke gode, og Politiet fandt snart ud af, at Motorbaadene foruden at være meget dyre i Brændstofforbrug og i Reparationer ogsaa i det hele taget paa Grund af deres ret skrøbelige Konstruktion var uegnede til denne særlige Benyttelse.

I Sommertiden mente Politiet nok at kunne bruge det Baadmateriel, der var stillet til Raadighed, selv om man nærede store Betænkkeligheder ved Benzinformbruget.

Men paa Eftersommeren hvor Vejret maatte forventes at blive

haardere, var man klar over, at det ^{især} ~~er~~ af Hensyn til Personalet og dets Sikkerhed som til Tjenestens Effektivitet var nødvendigt at have absolut sødygtige Baade.

Af disse Grunde samt enkelte andre indstillede Rigspoliti-
chefen i en Skrivelse til Justitsministeriet følgende:

" Saafremt det særlige Kysttilsyn imidlertid skal oprethol-
des i Efteraaret og til Vinter, maa der indsættes yderligere et
Antal Patrouillefartøjer paa Strækningen fra Gilleleje Øst om Sjæl-
land til Gedser, idet Patrouilleringen, der jo navnlig foregaar i
Tiden fra Solnedgang til Solopgang, ikke kan udføres i et Stræk
af det samme Personale. Det vilde her være en Besparelse, om Poli-
tiet i højere Grad raadede over egne Fartøjer, idet disse da kunde
gaa i kontinuerlig Drift, hvad R.Baadene jo ikke kan, idet Baaden
føres af Skipperen selv,

Jeg finder det derfor økonomisk begrundet og tillige i høj
Grad politimæssigt ønskeligt, om Politiet kunde raade over et An-
tal egne Motorbaade til Løsning af de omhandlede Opgaver. Egnede
Baade kan for Tiden købes forholdsvis billigt, endog saa billigt,
at Baadene vil kunne afhændes uden Tab, naar den almindelige Adgang
til at købe Brændselsolier atter maa blive fri. Men jeg vil dog
samtidig i denne Forbindelse henlede Opmærksomheden paa, at der
ogsaa, selv om det særlige Kysttilsyn maatte ophøre i en nærmere
Fremtid- (dette er vel værd at lægge Mærke til)- vil blive Brug
for et Antal Motorbaade. Jeg kan saaledes nævne, at den af Zonen
for nogle Aar siden i Forbindelse med Københavns Politi etable-
rede "Sundalarm", d.v.s. Eftersøgningstjeneste i Sundet efter an-
meldte savnede Personer, forulykkede Baade m.v. bør overtages af
Politiet. Jeg kan endvidere nævne, at der er rettet Henvendelse
hertil om at lade føre Tilsyn med visse Kyststrækninger, hvor der
finder ulovligt Stenfiskeri Sted. I mange Tilfælde er der klaget
over, at der drives ulovligt Jagt paa Havet, og det er ligeledes
en ofte anvendt Praksis, navnlig hvor Skove støder op til Kysten,

at Krybskytter kommer sejlene for at drive ulovligt Jagt i Land .

Motorbaade vil endvidere være ønskelige i Grænseomraadet ,
saaledes vil det ogsaa under normale Forhold være af Betydning,
om man Lejlighedsvis kunde afpatrouillere f.Eks. Flensborg Fjord.

Under H envisning til det foranførte skal jeg derfor indstille,
at jeg bemyndiges til at indkøbe foreløbig 3. Stk. egnede Motor-
baade. Disse Baade skal være overdækkede og paa ca. 12 - 15 Tons
og kunde løbe en Fart af ca. 12 - 15. Sømil.

Baadenes Motor (ca. 50 - 60 H.K.) bør være indrettet til
Oliedrift af Hensyn til den mest brændselsbesparende og økonomiske
Drift. Baadene skal være graamaalede og ligesom R.Baadene forsynet
med de af den tyske Værnemagt godkendte særlige Kendetegn.

Der skal i Baaden være Køjeplads til Besætningen og endelig
skal Baadene være forsynet med Radioanlæg.

Egnede Baade kan efter de Undersøgelser, jeg har ladet fore-
tage, købes for ca. 15.000 Kr. , hvortil maa beregnes et Beløb paa
ca. 5000 Kr. til Istandgørelse, Udrustning samt Forsyning med Radio,
saaledes at den endelige Anskaffelsesudgift, naar Baadene er Sejl-
klare, ikke vil overstige 20.000 Kr.

Driftsomkostningerne til en oliedrevet Baad beløber sig til
1.50 Kr. pr. Sejltime, hvortil eventuelt kommer Pladsleje, samt
Forsikring, Reparation og Vedligeholdelse.

Med Hensyn til Personale maa der til hver Baad udtages 2 Hold
af 3 Mand, saafremt der skal opretholdes Døgndrift, men under nor-
male Forhold vil den daglige Tjeneste kunde bestrides af 3 Mand.
Det bemærkes, at saavel de nødvendige Navigatorer som uddannet
Maskinpersonel kan udtages blandt Polititjenestemand."

I Virkeligheden vilde det ogsaa have betydet et voldsomt Indgreb og Indblanding i Marineministeriets, ~~de~~ Søværnets og ikke mindst i Fiskeridirektoratets og Toldvæsenets Opgaver paa Søen.

Da der fra forskellige Sider var stor Utilfredshed med den af Politiet etablerede Kystbevogtnings Indblanding i Sejladsen saavel fra Marineministeriets ^{side fra} og Søfartsministeriets ^{side} ~~side~~ som fra Lystsejlerne m.fl. ~~der~~ bl.a. beklagede sig meget over den lidet sømandsmæssige Maade, hvorpaa Politiet ofte udførte sin Kontrol, og da Marineministeriet formentlig ogsaa ~~har~~ ^{har} ~~øjnede~~ ^{øjnede} det uhensigtsmæssige i at faa Politiet som en fast Institution paa Søen, er det naturligt, at Marineministeriet ønskede at undersøge dette Problem nøjere inden Svar blev afgivet paa Justitsministeriets førnævnte Skrivelse.

Det faldt herefter i min Lod at foretage en nærmere Undersøgelse af, om det vilde være muligt og i bekræftende Fald med hvilket Personel og Materiel for Marineministeriet (Søværnet) af overtage den af Rigspolitiet siden den. 16. April 1940 iværksatte Bevogtning paa Søen.

Jeg blev nu tilkommanderet Kystdefensionen, hvor jeg kunde faa den nødvendige Kontorassistance og blev efter at have meldt mig i Justitsministeriet modtaget af Rigspolitichefen, der ved Politikommissær cand.jur. S.Holtén satte mig ind i Forholdene.

Jeg fik derefter Tilladelse til at sejle med de forskellige Fartøjer under Politiet samt til at deltage i forskellige af Politiets Inspektionsture paa Landjorden.

Politikommissæren satte mig ind i, hvorledes man nu saa paa Politiets Bevogtning paa Søen, idet han udtalte, at saalænge Politiet havde Hvervet med denne Tjeneste under sig var det meget

interesseret i, at denne Tjeneste blev udført saa godt og effektivt som overhovedet muligt, ikke mindst af Hensyn til den tyske Værnemagt.

Man ansaa det for heldigst, at denne Tjeneste udførtes af danske Myndigheder og paa en saadan Maade, at de tyske Myndigheder ikke følte sig foranlediget til selv at paatage sig dette Hverv.

Da Marineministeriet imidlertid straks efter Besættelsen den 9. April 1940 havde ment ikke at kunne paatage sig dette Hverv havde Rigspolitiet faaet dette overdraget.

Rigspolitiet var klar over, at Søværnet med sit Materiel var velegnet til at overtage Kystbevogtningen paa Søen, men man maatte fastholde, at der efter Rigspolitiets Mening forelaa saadanne rent politimæssige Opgaver, som kun kunde løses af politimæssigt uddannet Personel.

Det Personel, der skulde borde Skibene og Fartøjerne for Inspektion og Undersøgelse, maatte være vel uddannede Politifolk, da disse bedre end andre havde Evne til at konstatere Lovovertrædelser, gendkende mistænkelige og eftersøgte Personer, konstatere ulovlig Tilstedeværelse af Skydevaaben o.s.v.; kort sagt det var nødvendigt, at dette Personel havde "politimæssigt flair".

Under mit Studium af Rigspolitiets Kystbevogtning opsogte jeg ogsaa Toldinspektør Kofoed-Hansen, idet Toldvæsenet igennem Toldinspektøren ved Starten af Rigspolitiets Kystbevogtning paa Søen havde medvirket saavel med Materiel som med Personel.

Efter at Toldvæsenets Patrouillebaade imidlertid havde faaet tildelt andre Opgaver, nemlig Bevogtning af Storstrøms- og Lillebæltsbroen under Lodsvæsenets Ledelse havde Toldvæsenet saa godt som intet haft med Rigspolitiets Kystbevogtning paa Søen at gøre.

Det stod mig imidlertid efter den foretagne Undersøgelse af Forholdene klart, at det eneste rigtige var, at Søværnet overtog Rigspolitiets Kystbevogtning paa Søen, idet jeg ikke var i Tvivl om, at Søværnet fuldt tilfredsstillende og med den bedste Forstaaelse af de særlige Forhold paa Søen vilde være i Stand til at udføre denne Tjeneste, idet der dog maatte være et snævert og fordrageligt Samarbejde med Rigspolitiets Kystbevogtning paa Land.

Jeg foreslog derefter i min Rapport til Marineministeriet, at Søværnet overtog Kystbevogtningen paa Søen fra den 1. Oktober 1940.

Forinden dette kunde ske, maatte der dog udfærdiges en Bekendtgørelse, der een Gang for alle fastslog, at Søværnet har politimæssige Beføjelser paa Søen, ligesom det maatte sikres, at de tyske Myndigheder herunder "Abwehrstelle" var indforstaaet med dette Forhold.

I min Rapport til Marineministeriet foreslog jeg, at ved en eventuel Overtagelse af Kystbevogtningen paa Søen maatte Søværnets Kystbevogtning raade over:

4 S- og R-Baade(Springerbaade)

12 Fiskekuttere

og eventuelt en mindre hurtiggaaende Motorbaad.

Af Hensyn til den lange Patrouilletjeneste, som disse Fartøjer vilde blive udsat for i Efteraarets og Vinterens Maaneder, foreslog jeg, at der blev udkommanderet to Søofficerer ved hvert Fartøj.

Dette Forslag angaaende 2 Søofficerer i hver ^{Furkøj} ~~Kutter~~ blev desværre paa Grund af Personelmangel ikke fulgt for Kutternes Vedkommende, da det endelig blev bestemt, at Søværnet skulde overtage Kystbevogtningen til Søs.

Herunder lider vi stadig meget hårdt, og meget trist er det, at det heller ikke ser ud til, at der til Foraaret, naar der kan forventes udnævnt ca. 30 Søløjtnanter II i Reserven, kan blive Raad til

Opmærksomhed paa, da det i denne Forbindelse var af megen Interesse.

-----0-----

Den 10. September 1940 tilskrev Marineministeriets Justitsministeriet som følger:

"Marineministeriet maa anse det for at være af den største Betydning, at den fornødne politimæssige Bevogtning af dansk Kystområde med Henblik paa Overholdelse af dansk Lovgivning m. v. forbliver paa danske Hænder og anser de af Rigspolitietschefen fremsatte Ønsker om en Forøgelse af Fartøjernes Antal og deres Sødygtighed for paakrævede.

Men maa dog paa Grundlag af hidtidige Erfaringer anse det for tvivlsomt, om der indenfor Rigets Grænser ved Køb eller Leje kan fremskaffes Fartøjsmateriel, der i sig selv forener den Sødygtighed og Fart, som er nødvendig til at skabe Grundlaget for en omhyggelig, Overvaagen af dansk Territorialfarvand mellem Hundested og Gedser. Man beklager samtidig ikke at være i Stand til at stille egnet Materiel til Rigspolitiets Disposition, idet den Del af Marineministeriets Materiel, der kan anses for egnet til at danne Rygraden i den omtalte Bevogtning, er militært Materiel, der kun vil kunne anvendes under militær Kommando og Udrustning og særligt dertil uddannet Personel.

Under Hensynstagen til ovennævnte skal Marineministeriet imidlertid meddele, at det vil være villigt til at overtage den nævnte Bevogtning, der selvsagt bør iværksættes i snærest muligt Samarbejde med Rigspolitiets Havnebevogtning og Patrouille langs Kysten.

Saaframt Justitsministeriet maa anse det for ønskeligt, at den politimæssige Kystbevogtning overgaar til Marineministeriet, skal man henstille, at Forhandlinger herom optages snarest belejligt."

Nogle af Hovedgrundene for Marineministeriet til at indtage dette Standpunkt var Indsættelsen af Torpedobaadene, hvorved man vilde